

Een moderne boekband opbouwen, volgens de methode “Franse band”.

Een vraag die ons regelmatig wordt gesteld is “hoeveel uren werkt U daar nu aan?”. Zelden tellen we voor dit soort werk de effectief gepresteerde uren, gewoon omdat de boekband in dat geval niet meer of minder dan onbetaalbaar zou zijn.

“Ja maar, allemaal goed en wel, U moet zich toch ergens op baseren om een prijs te berekenen!?” is dan het vervolg.

Zeker en vast! En dat willen we graag met U delen, niet als een boekbindtechnische handleiding, maar eerder als een summier stappenplan.

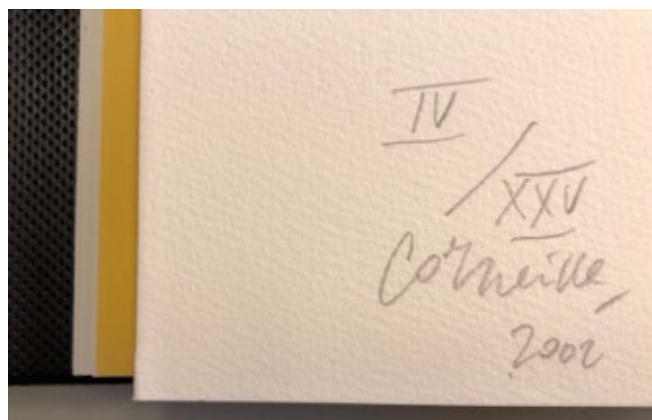
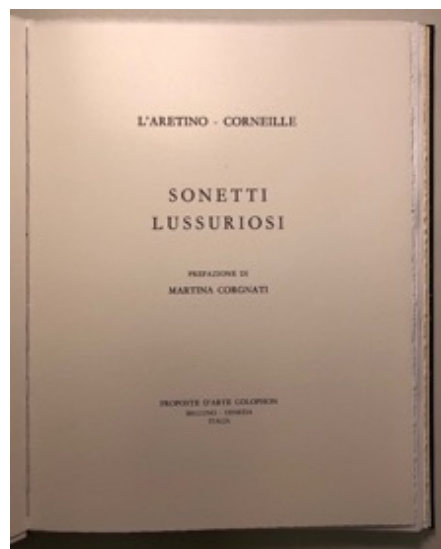
Het boekblok waar we een moderne boekband rond opbouwen is;

“Sonetti Lussuriosi”

Een tekst van Aretino (de vader van de erotische literatuur!)

Illustraties van Corneille

Exemplaar IV/XXV, 2002.

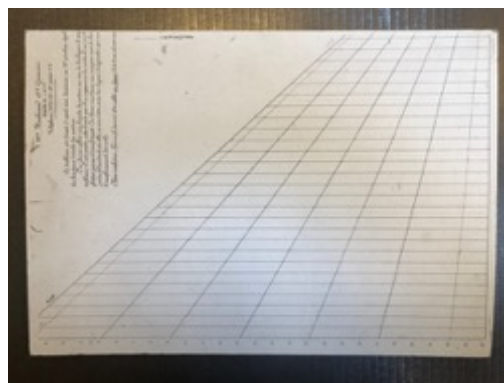

- Alvorens we ook maar iets aan het boekblok doen, bepalen we de materialen die we gaan gebruiken en schetsen het ontwerp.
Tevens zoeken we de juiste plaats voor de titel, plakken stukjes van de gekozen materialen bij de schets.
De uiteindelijke boekband is hier als het ware in een ruwe versie zichtbaar.

- We nemen het boekblok uit elkaar en reinigen het boekblok droog waar nodig (1).
- We kiezen de passende beschermvellen (2) om voor de illustraties te plaatsen.
- De beschermvellen bevestigen we met tarwebloemlijm 0,5cm aan de achterzijde van de illustratie, leggen het object tussen 2 Tst-vliezen (3) en 2 Steinbach papieren, licht persen tussen planken en 2 uur laten drogen.
- De beschermvellen plooien we naar voren, over de illustratie.
- De losse illustraties bevestigen we met een oortje rond de katern (4).
- We versnijden de omslagen, voor – en achterplat haaks op de titel en de rug met evenveel ruimte aan beide kanten van de titel.
- Het voorste plat bevestigen we met een oortje aan de eerste katern en het achterplat aan de laatste katern.
- De rug vullen we aan beide zijden uit met eenzelfde dikte papier (aan de rug slechts 1 centimeter breed) en bevestigen dit geheel ook aan de laatste katern.
- Het boekblok laten we een nacht rusten tussen absorptiepapier en planken, onder gewicht.
- We kiezen het papier voor de tegenkaternen en berekenen de juiste dikte.
- We naaien aan iedere katern een tegenkatern.
- We snijden 2 kartons van 3 mm dikte op het exacte formaat van het boekblok + de breedte van de tegenkaternen.
- We plaatsen het boekblok haaks aan rug + kop in de kneppers en controleren of de tegenkaternen “vastzitten” of nog bewegen.
In het laatste geval dienen we extra stroken in de tegenkaternen te vouwen.
- We herhalen de controle tot de tegenkaternen perfect “vastzitten”.
- De “losse” delen van de tegenkaternen snijden we op dezelfde maat (bij het plooien wil er al eens iets gaan schuiven en dat corrigeren we tijdens deze handeling).

- We snijden dubbele witte schutbladen en dubbele morsvellen telkens 2 cm hoger en 1 cm breder dan het boekblok en persen de katernen afzonderlijk tussen kartonnen gedurende 24 uur.
- Het boekblok wordt zo gesnoeid dat de katernen van het originele boekblok niet geraakt worden, enkel de tegenkaternen, de schutbladen en de morsvellen. Deze manier van werken laat ons toe om het boekblok volledig in zijn originele staat te behouden (5).
- Het boekblok plaatsen we als geheel tussen planken in de slagpers en persen minstens 12 uur.
- We zagen de rug in voor 5 touwen volgens de afmetingen van de Gabarit en we berekenen de dikte van het naaigaren.

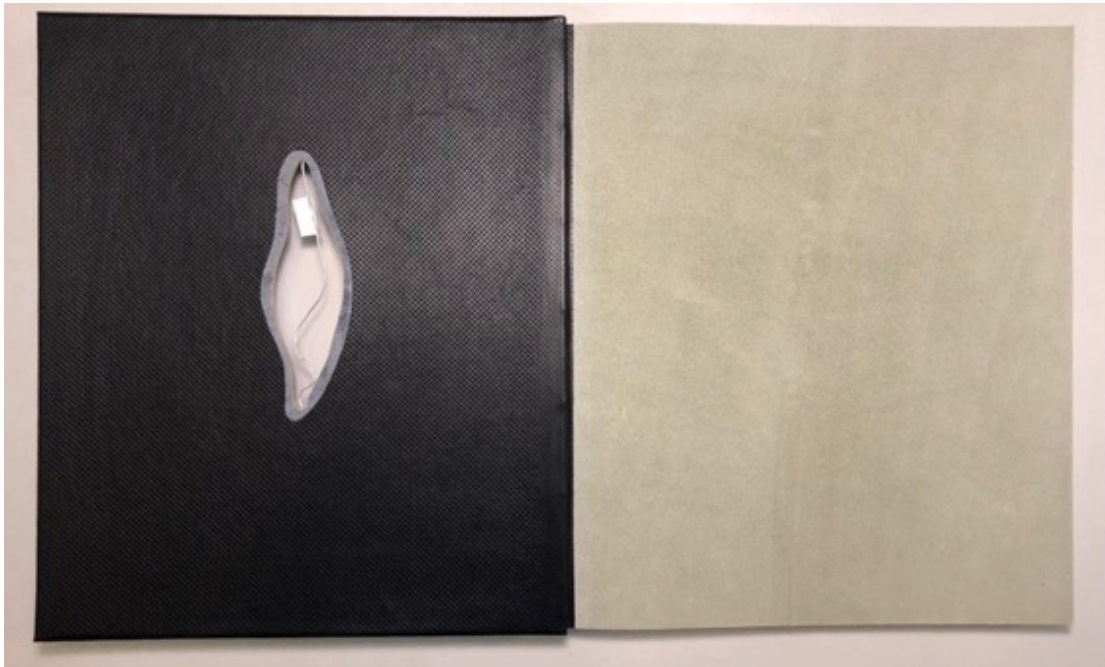

- Het boekblok binden we op 5 verzonken touwen en voorzien afzonderlijk en verwijderbaar naaigaren voor de morsvellen.
- De rug lijmen we in, haaks gezet aan de kop en de rug.
- We bepalen de dikte van het karton voor de platten en snijden 2 bordes 2cm hoger en breder dan het boekblok.
- Met de puntpasser markeren we de kneep op de morsvellen en trekken een potloodlijn.
- Het boekblok ronden we en rafelen de touwen uit.
- We slaan de kneep, nemen het boekblok uit de pers en leggen voor en achter telkens het voorziene karton. Het geheel leggen we haaks tussen planken weg onder zwaar gewicht gedurende minstens 12 uur.
- Controle van de kneep en indien deze is teruggetrokken, hernemen in de kneepers.
- Vervolgens plaatsen we het boekblok in de slagpers en endosseren de rug, 24 uur in de slagpers laten zitten.
- We “breken” het gaas met een priem en nemen het boekblok uit de slagpers.
- Kop, staart en knepen proper maken.
- Met tarwebloemlijm zetten we puntjes aan de uiteinden van de touwen en rijgen voorlopige kartonnen aan het boekblok.
- De kop – en staartsnede (hier dus enkel de tegenkaternen), indien nodig, corrigeren we met een schuurblok.

- Dubbele kapitaalbanden vlechten met zijde, aantal kleuren volgens ontwerp en dikte van de kernen afhankelijk van het formaat van boek.
  - We vullen de achterzijde van de kapitaalbanden op en fixeren het geheel.
  - We vullen de rug op en kiezen hiervoor lijm en papier in functie van de gewenste hardheid van de rug (6).
  - De rug wordt in vorm geschuurd, indien nodig plakken we een extra laag papier, we laten drogen en schuren opnieuw.
  - De bovenzijde van de kapitaalbanden controleren we en waar nodig verwijderen we resten van het fixeren en/of het lijmen.
-
- Het boekblok meten we op en snijden de definitieve platten.
  - We plakken een strook 40 grams papier aan de rugzijde (2 cm aan binnen – en buitenkant) met tarwebloemlijm en laten dit 12 uur vrij aan de lucht drogen.
  - De kop, staart en goot van de platten schuren we.
-
- Positie van de touwen markeren we op de platten, kloppen gaatjes om de touwen door te halen, bepalen en snijden de uitsparingen om de dikte van de touwen op de platten op te vangen.
  - Aan de binnenzijde van de platten kloppen we de gaatjes dicht.
  - De platten tegen de kneep trekken, de touwen op 1 cm afsnijden, uitwaaieren en plakken met tarwebloemlijm.
  - Wanneer de uitgewaaierde touwen gedroogd zijn, egaliseren we deze met de hamer.
-
- We zetten de platten haaks aan de staart met identieke oversteken en fixeren deze door tarwebloemlijm in de uitsparingen aan te brengen en vervolgens af te dekken met een gescheurde strook Steinbachpapier.
  - Het geheel haaks in de slagpers plaatsen en daarin laten drogen (12 uur).
  - We nemen het boekblok uit de slagpers, verwijderen de stroken Steinbachpapier en schuren de platten waar nodig eventjes proper.
-
- We bepalen de breedte van de rug en snijden het ruggenbord, 2cm hoger dan het boekblok.
  - De zijkanten van het ruggenbord schuren we in 45° en “ronden” in de “vlag” (7).
  - We smeren een streepje witte lijm (Planatol BB sup) op de zijkanten van de boekenrug tussen het bovenste en het onderste touw, plaatsen hierop het ruggenbord en omwikkelen de boekband met lint, 1 uur drogen.
  - Het ruggenbord snijden we op de juiste hoogte, we controleren op de rand van de lithosteent en schuren bij waar nodig.
-
- Nu we de juiste afmeting hebben van de boekband werken we onze schetsen volledig en correct uit, de boekband wordt hier perfect zichtbaar.

- We tekenen het patroon voor het leder en noteren op het patroon de gewenste dikte(s).
- Het leder met behulp van het patroon snijden, verpakken en versturen naar de schalmer/splitter (8).
- Wanneer we het leder geschalmd/gesplit weer terug hebben, schalmen we de kapjes en de hoekinslagen manueel zo dun dat de dubbele dikte leder aan kop en staart niet meer voelbaar is en dat de hoekinslagen op de dikte van het karton geen plooien meer vertonen.
- We plakken de platten tegen (Cambrage) met dun kraftpapier en tarwebloemlijm. Deze handeling is nodig om “het - naar - buiten - trekken” van de platten, na het bekleden met leder, op te vangen, de zogenaamde “Décambrage”.
- We snijden in ieder plat de centrale uitsparing van het decor, en schuren de randen hiervan haaks.
- Aan de hoeken ‘rugzijde/kop + staart’ snijden we een hoekje weg om bij het bekleden het leder “in te trekken”.
- We pakken het boekblok in met dun kraftpapier.
- Het leder dat geschalmd is in 3 diktes laten we krimpen met een waterige stijfse oplossing en laten dit op blanco papier 12 uur aan de lucht drogen.
- We schuren de gelijmde kant van het leder even op met fijn schuurpapier en vervolgens smeren we het, met tussenpozen, enkele keren in met tarwebloemlijm. Wanneer het leder “gerokken” is tot de afmeting op ons patroon, kunnen we bekleden.
- Met een strookje karton nemen we het teveel aan tarwebloemlijm weg en verwijderen eventuele haren van de borstel.
- We bekleden de boekband, die we met de nodige absorptievellen haaks wegleggen tussen planken, onder gewicht gedurende 24 uur (9).
- Het leder aan kop en staart bevochtigen we met een penseel en we masseren de platten open.
- Het leder in de centrale uitsparingen (decor) snijden we weg.
- We bepalen de kleinste lederinslag en deze maat markeren we op de andere inslagen.
- De inslagen op 45° afkanten.
- We snijden een papier gelijk aan de dikte van de inslagen en schuren de 3 randen (kop, staart en goot) in 45°.
- Met dit papier vullen we het binnenplat op en laten 12 uur drogen.
- De rand inslag/opvulpapier een eerste keer schuren.
- Met Simili Japon overlijmen we de binnenplatten en laten 12 uur drogen.
- Het volledige binnenplat schuren we, controleren op oneffenheden en indien nodig nog een Simili Japon plakken, 12 uur laten drogen en weer schuren.

- Wanneer de binnenplaten perfect glad zijn, snijden we het leder dat de “spiegel” zal vormen, de zogenaamde “bord à bord”.
- We snijden het leder iets kleiner dan de hoogte van het plat en 2 centimeter breder.
- Kop, staart en goot kanten we af op 45°.
- De extra 2 centimeter in de breedte schalmen we naar “nul”, dit wordt het scharnier.
- We verwijderen de morsvellen en de afzonderlijke en verwijderbare draden en “kuisen” de knepen.
- De randen en het scharnier (de extra 2 centimeter) smeren we 2 keer in met tarwebloemlijm, de spiegel met plasticlijm en we plaatsen de “bord à bord”.
- Op het juiste ogenblik kantelen we het boekblok op het plat, even openen om te controleren of het scharnier geen plooiën heeft, absorptievel plaatsen en het geheel tussen planken onder gewicht 12 uur laten drogen.
De andere kant idem.

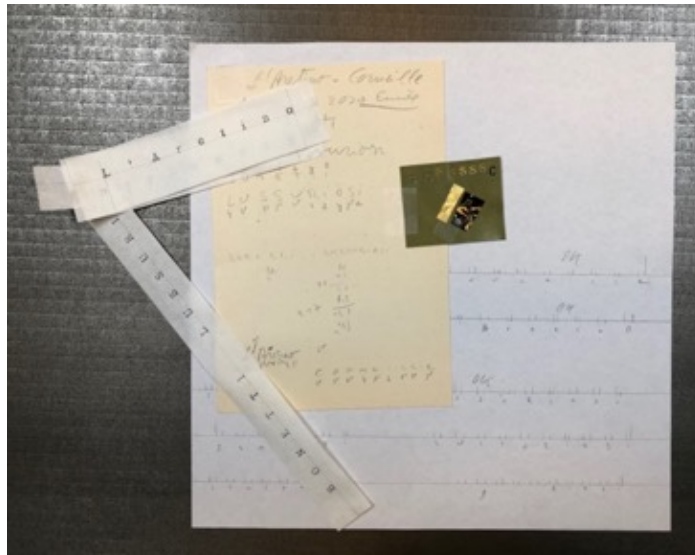

- Het leder van de “bord à bord” snijden we weg op de centrale uitsparingen.
  - De afsnij (de vleeszijde dus) van het gesplitte leder lieten we nog eens splitten. De 2 mooiste stukken voorzien we aan de rugzijde van een oortje van 2 centimeter (plakken met tarwebloemlijm) en 12 uur laten drogen tussen absorptievellen en onder gewicht.
  - Deze “vliegende schutbladen” lijmen we met de oortjes op de scharnieren.
  - 2 uur laten drogen en vervolgens lijmen we de 3 andere randen met 0,5 centimeter op het witte schutblad, 12 uur laten drogen onder gewicht.
  - De randen van de suède snijden we af, de scharnieren snijden we schuin naar het kapje.
-
- De randen van de centrale uitsparingen voorzien we van 2 lagen Beriplast, vervolgens kleuren met meerdere lagen Acrylverf. Na iedere laag controleren of de randen perfect glad zijn, zo niet schuren en nog een laag zetten.
  - Op het leder van de platten markeren we de lijnen die in “1mm inleg” komen en snijden deze lijnen, 0,4mm diep, weg.
  - Uit het in te leggen leder van 0,4mm dikte, snijden we stroken leder van 1mm breedte en enkele centimeters langer dan het in te leggen stuk.
  - Bevochtig met een zeer fijn penseel de plaatsen waar leder ingelegd wordt en lijm de uitgesneden stroken in met tarwebloemlijm, voltooi het inlegwerk en laat 12 uur drogen.

- We brengen nu de kaders op de platten en de vierkantjes op de uiteinden van het inlegwerk aan in blinddruk.
- De kaders werken we af met zwarte carbondruk en de vierkantjes in zwarte en aluminium foliedruk
- We voorzien de carbondruk van een eindlaag eiwit.
- Op ons ontwerp meten we de plaats van de titel(s), deze maat brengen over op oortjespapier en drukken de titel(s) in inkt af.

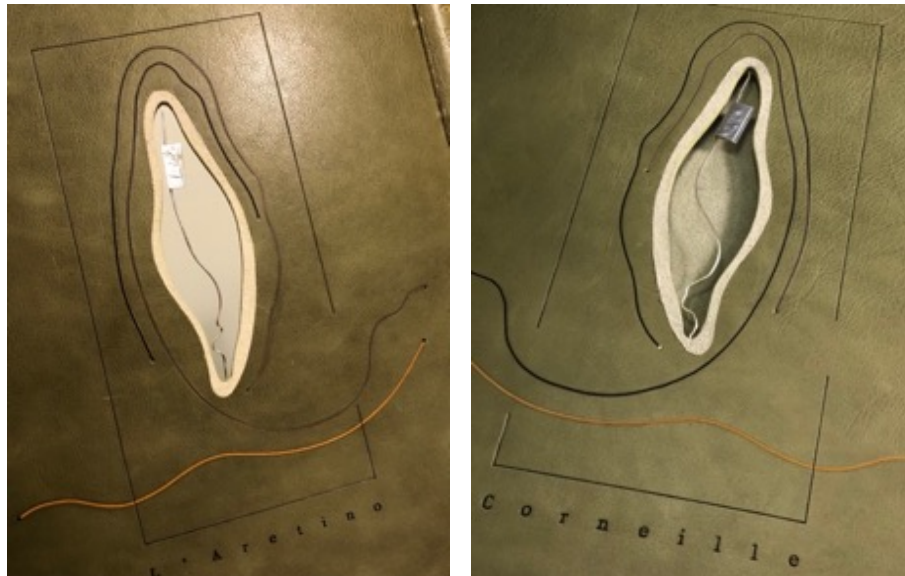
- We kiezen de kleurenfolies en testen deze op het daarvoor voorziene strookje leder (10).
- De papieren met de inktafdrukken plakken we op de juiste plaats op het boekblok met enkele zeer kleine stukjes Scotchtape blauw, net genoeg om alles even op z'n plaats te houden.
- De titel(s) warm door het papier zetten.
- De papieren nemen we voorzichtig weg (11) en hernemen de "voordrukken" met een lauw ijzer.
De titel bevochtigen we nu en hernemen wederom met een lauw ijzer. De contouren van iedere letter zijn nu voelbaar en gefixeerd (water + warmte).

Nu kunnen we de indrukken voorbereiden op ofwel de kleurenfolie direct plaatsen (al naargelang de testen uitwezen op het strookje leder, zie 10) of eerst één of meerdere lagen eiwit aanbrengen.

De kleurenfolie "vergulden".

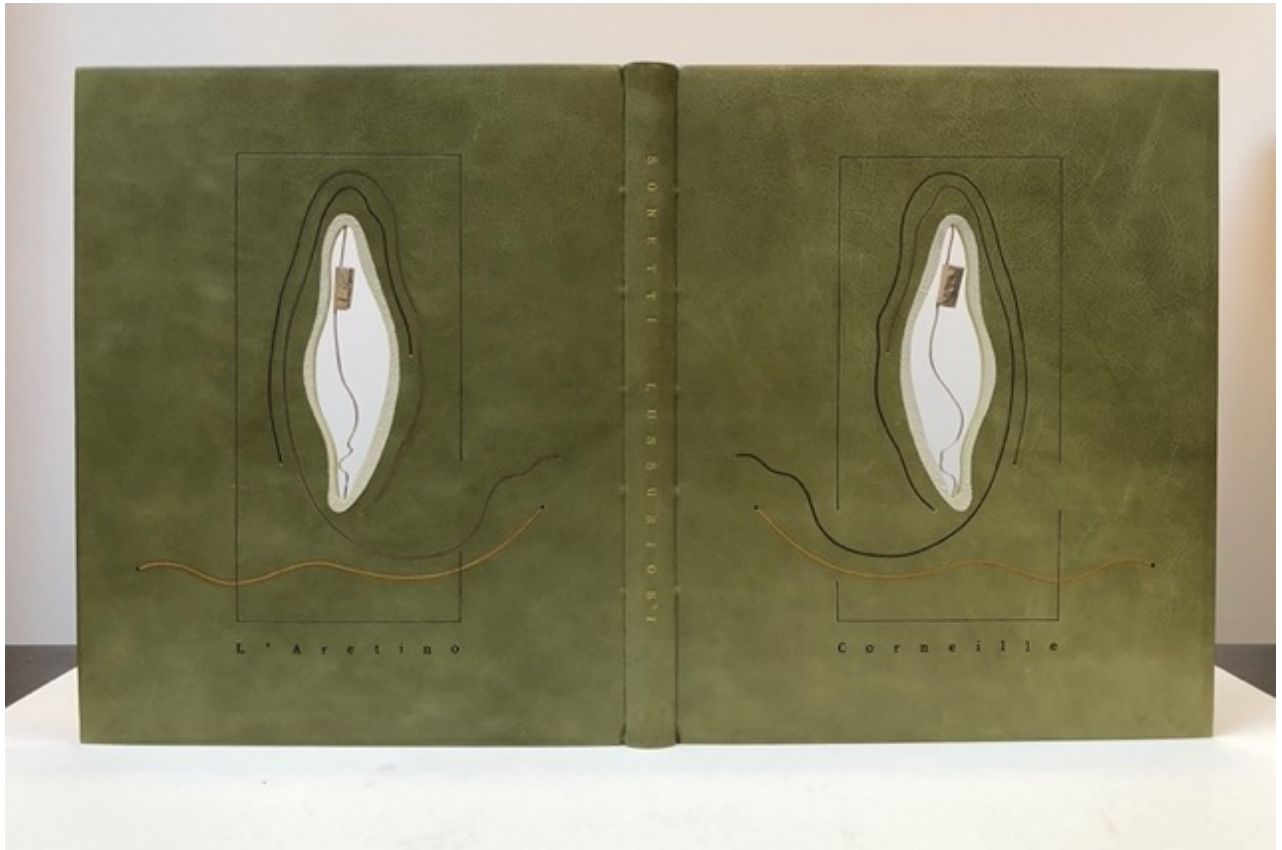
- Iedere letter controleren we afzonderlijk met de loep, waar nodig het teveel aan kleurenfolie wegnemen ofwel de letter nog eens hernemen.
- Wanneer deze controle is uitgevoerd iedere letter nog eens hernemen met een warm ijzer zonder folie, dit zorgt voor een extra glans, vervolgens voorzien we de kleurenfolie van een eindlaag eiwit (12).

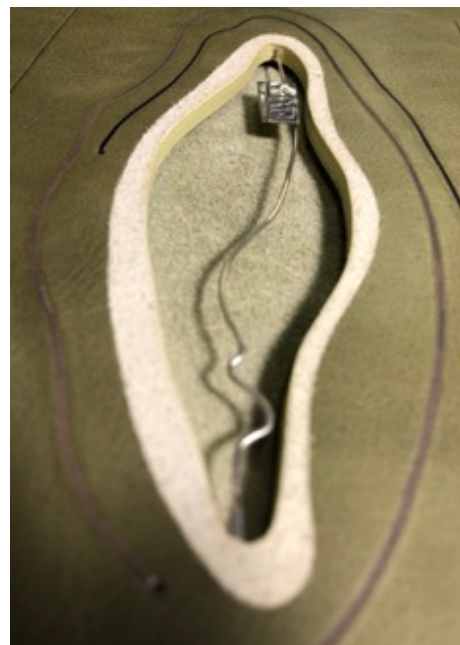
- We tekenen de zilveren stukken.
- We buigen, solderen en polijsten tot de stukken klaar zijn en schuren de uiteinden wat dunner (13).
- We markeren waar de gaatjes in de uitsparingen van de platten (decor) dienen te komen.
- Op deze markeringen boren we gaatjes van 1 millimeter dikte, het gaatje aan de bovenzijde iets dieper dan dat aan de onderzijde.
- Met 2-componentenlijm vullen we de gaatjes en schuiven het zilveren stuk zo hoog mogelijk in het bovenste gaatje, vervolgens klikken we het zilveren stuk in het onderste gaatje en schuiven tot het geheel de juiste positie heeft. Laten drogen volgens de richtlijnen van de 2-componentenlijm.

- We snijden de opvulling van de rug van de originele omslag weg.
- We meten de boekband op en bouwen een overslagdoos waarvan de buitenkant afgewerkt is in linnen, de binnenkant in suède en een lederen titelschild op de rug.
- Het geheel is klaar.

De boekband open.

Details van de titel, inlegwerk, opening met zilverwerk.

Aan het originele boekblok is niet gesneden dankzij de tegenkaternen.

Werken met tegenkaternen laat toe dat het boekblok perfect vlak raadpleegbaar is.

Hoelang hebben we nu gewerkt? Een paar voorbeelden;

Om dubbele kapitalen te besteken/vlechten reken je voor deze dikke boekband per zijde 1,5 uur.

Een bord à bord maken vanaf het afkanten van de inslagen tot het “dichtslaan” van het plat neemt, per plat, 2 tot 3 uur in beslag.

De titel nam 6 uur in beslag vanaf het uitrekenen, proefdrukjes, inktafdrukken tot het zetten van de eindlaag eiwit.

De zilveren stukken maken en plaatsen nam ook 6 uur in beslag.

Is dit de exacte volgorde om een Franse band te maken?

Neen, oh neen!

Een vriend verwoordde het ooit perfect als volgt;
“Jan werkt dan eens linksom en dan weer rechtsom,
maar het resultaat is, raar maar waar, telkens hetzelfde!”.

Er zijn binders die hun boekbanden telkens weer rigoureuus op exact identieke wijze opbouwen, in tegenstelling tot mijzelf dus!

Degenen die deze “exacte wetenschap” willen kennen, verwijs ik graag naar de naslagwerken van Vladimir Tchekereou, Jacqueline Liekens en Jaques Michel.

Degenen die mijn werkwijze willen kennen, vraag ik nog geduld .... misschien schrijf ik ooit wel eens “die” handleiding!

- (1) Droog reinigen gebeurt met een zachte gom zonder PVC.
Meestal dient de pagina tegenover de illustratie en de titelpagina onder handen genomen te worden.
- (2) De gangbare naam voor beschermvellen is “Serpente” of “Papier Serpente” of ook nog “Papier à la Serpente”.
Het zeer dunne papier dankt zijn naam aan het feit dat er in de vroegste exemplaren van dit papier, een serpent in het filigraan van het schepraam was verwerkt.
Een eerste vermelding van dit soort papier is rond 1680, maar reeds in de 18e eeuw werd elk zeer dun papier als “Serpente” gebruikt en ook zo aangeduid, en dit tot op de dag van vandaag.
Bron “ABC de bibliophilie” blog van Dominique Autié.
- (3) Tst-vlies, ook wel firet-papier genoemd.
Dit papier is gemaakt van polyester vezel en wordt onder andere gebruikt als tussenlegvel bij de archivering van tekeningen, schilderijen en als “drager” van het object bij een natbehandeling. Eén zijde kleeft niet.
Jansen – Wijsmuller & Beuns BV.
- (4) Een oortje is een strookje 40 grams papier.
- (5) Wanneer het boekblok een goud – of andere versierde snede krijgt, dient er een andere werkwijze gevolgd te worden.
- (6) Beenderlijm in combinatie met goudronpapier en tarwebloemlijm zorgt voor een keiharde rug.
Indien voor een “zachtere” rug gekozen wordt, kan dit verkregen worden door plasticlijm (Planatol BB sup.) te gebruiken of een Vergé papier in plaats van Goudronpapier.
- (7) Een “vlag” is een strook linnen of kunstleder welk aan een rondhout is bevestigd.
Het ruggenbord wordt tegen het hout gelegd met de geschuurde kant op het linnen of kunstleder, opgerold en zo in de vorm van de boekenrug gebracht.
- (8) Wanneer we één stuk leder in verschillende diktes geschalmd wensen, werken we samen met Yves Orbach in Schaarbeek.
Wanneer we een stuk leder op één dikte gesplit willen, werken we samen met Baggs Trimming in G.-B, zij kunnen splitten tot 55cm breedte.
- (9) Lijm op eenzelfde strookje karton eenzelfde stukje leder welk dienst zal doen om de verguldfolie te testen.
- (10) Niet iedere kleurenfolie reageert hetzelfde, de ene dient warmer gezet dan de andere, de ene heeft één of meerdere lagen eiwit nodig om te “plakken”, weer een andere dient afgedekt te worden met eiwit enz.
- (11) Bij te bruusk wegnemen van de papieren kan de Scotchtape blauw (hoe zachtlijmend deze al is) het leder beschadigen, voorzichtigheid is hier meer dan geboden!
- (12) Wees zeker dat enkel de kleurenfolie wordt bedekt met eiwit, zo weinig mogelijk en liefst geen eiwit op het leder aanbrengen, sommige kleuren en soorten leder krijgen vlekjes.
- (13) Deze extra ruimte is nodig om de 2-componentenlijm plaats te geven.